

การพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว (Green Map) ของชุมชนบ้านโป่ง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่
Community Participatory Development on Tourism Program and Creative Activities under Green Map Conception at BanPong, Sansai, Chiangmai

อรจนา แสนไชย จันทรประยูร^{*} และสวิชญา สุภาอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์

Onjana Sanchai Chantraprayoon^{*} and Savichaya Supa-udomlerk Trirat

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

School of Tourism Development, Maejo University, Sansai, Chiang Mai 50290

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อใช้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว 2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและทัศนคติของชุมชนในด้านการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว 3) ศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ขอบเขตในการศึกษา คือ ชุมชนบ้านโป่ง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การทดสอบทักษะการกำหนดโปรแกรม และการสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม ผลวิจัยพบว่า ชุมชนได้ร่วมการสังเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ทำให้เกิดกระบวนการร่วมกันวางแผนพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว โดยโปรแกรมที่ถูกพัฒนาแล้ว คือ โปรแกรมศึกษารวมชาติ และโปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อโปรแกรมอยู่ในระดับมาก ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก และระดับทัศนคติต่อการเรียนรู้ด้านการจัดทำโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับดีมาก รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีดังนี้ 1) กระบวนการ ได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาประยุกต์ใช้ตั้งแต่ร่วมคิด วางแผน ลงมือปฏิบัติ และติดตามประเมินผล 2) ผลผลิต คือ รูปแบบในการเรียนรู้ของชุมชนด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว 3) ผลลัพธ์ ชุมชนได้ตระหนักถึงบทบาทการเป็นเจ้าของในการดูแล จัดสรรและอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวโดยชุมชน โปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมแผนที่สีเขียว

^{*}Corresponding Author. E-mail: Onjanasanchai@gmail.com

abstract

This is a study on community participatory development on tourism program and creative activities under green map concept at BanPong, Sansai, Chiang Mai. The purposes of the study were to 1) collect data on community tourism resources for developing creative activities under green map, 2) study the level of participation and attitudes of the community in tourism programs and creative activities development 3) study a learning process model of the development of tour programs and creative activities under green map. The scope of the study was BanPong, Sansai, Chiang Mai by using purposive sampling. The data collecting tools were; questionnaire, focus group discussion, skill testing program and participant observation. Data collection processes were included; synthesis of existing resources and analyze about problems and possibilities, survey for development planning, action, monitoring and evaluation. The community synthesized the existing resources to contribute tourism programs and creative activities planning under green map. There were 2 programs which contributed; nature tour program and culture tour program. The attitude of tourists (volunteers) to tourism programs and creative activities was a high score. The level of community participation was high level. The attitude of community to the program process was very good. Model of community learning process are; 1) process is that community is using participatory action research (PAR) to contribute awareness of their own resources 2) output is a participatory process 3) outcome is that community take into account to environment, social, culture and traditional knowledge, and also aware of existing resources in the community.

Keywords: Community based tourism, Tour program, Creative activity, Participatory Action Research (PAR), Green Map

บทนำ

ปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชน การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการมีความเห็นพ้องกันในเรื่องของการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อนำสู่การปฏิบัติโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้ (Emphandhu, 2007) Thongma (2010) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community base sustainable tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

ตั้งแต่ปี 2542 เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศขึ้นในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการดูแลรักษาป่าของชุมชนให้คงความอุดมสมบูรณ์มา
ได้จนทุกวันนี้ผ่านกระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนเอง ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่า
เกิดความภาคภูมิใจที่มีทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาอันล้ำค่าที่น่าชื่นชม ซึ่งที่ผ่านมานั้น แขนงนำท้องถิ่น
ด้านการท่องเที่ยวก็ได้พัฒนาความรู้ด้านการท่องเที่ยวมาโดยตลอด การให้ความร่วมมือองค์กรต่าง ๆ
ที่เข้าไปพัฒนาพื้นที่ รวมถึงการพัฒนาตนเองให้เป็นภาคีที่ท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมุ่งให้ความสำคัญ
สำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นวาระแห่งชาติเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ทำให้กระแสการท่องเที่ยวตื่น
ตัวเป็นอย่างมาก แต่เป็นผลพวงในแง่เศรษฐกิจเท่านั้น ผลที่ตามมาคือ ชุมชนยังไม่พร้อมรับมือกับการท่องเที่ยว
และไม่ทราบถึงผลพวงที่จะเกิดขึ้นจากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาบริโภคทรัพยากรในท้องถิ่นและสุดท้าย
ก็ไม่เกิดความคุ้มค่าในระยะยาว องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)
จึงเสนอเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน (Designated Areas for Sustainable
Tourism Administration (Public Organization), 2013) ด้วยแนวคิดจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์หรือ
Creative tourism ที่องค์การยูเนสโก (UNESCO) นิยามว่า การท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่มี
จุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดความยั่งยืน โดยมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว
ที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชน ในเชิงการเรียนรู้และ
การทดลองให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ที่เป็นอยู่จริงในชุมชน (Wurzburger et al., 2009)

แต่ด้วยขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาที่ขาดแคลนที่เลี้ยงเข้าไปดูแลและเพิ่มพูนประสบการณ์
อย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศบ้านโป่ง ขาดความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว เพราะมี
กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดมาตั้งแต่การเริ่มต้นเป็นชมรมโดยไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านกิจกรรม
ท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น มีแต่จะลดลงทุกที จึงทำให้ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มลดน้อยถอยลง
เนื่องมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวในปีที่ผ่านมา ๆ มานั้นเริ่มลดลง ชุมชนจึงไม่มีโอกาสที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญา
ได้อย่างภาคภูมิใจ แต่ด้วยโครงการวิจัยเรื่อง แผนที่สีเขียวเพื่อการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ในปี 2556 ดำเนินการโดยคณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ทำให้เกิดกิจกรรมการมีส่วนร่วม
ของชุมชน ที่เก็บรวบรวมข้อมูลทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน อย่างเป็น
ลายลักษณ์อักษร สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชนเพื่อหวังถ่ายทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ต่าง ๆ
ที่มีอยู่ในชุมชน นำไปสู่การอนุรักษ์ผืนป่าและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง แผนที่สีเขียว หรือแผนที่
สิ่งแวดล้อม (Green Map) ซึ่งเป็นแผนที่ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจัดทำขึ้นเพื่อสะท้อนภาพเมืองของตนในมุมมอง
ด้านสิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแผนที่สีเขียวนี้มีความแตกต่างจากแผนที่ทั่ว ๆ ไป คือ มีการใช้
สัญลักษณ์รูปภาพ (Icon) แทนแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ สถานที่สำคัญต่าง ๆ ของเมือง รวมถึงแหล่งมลพิษ
ของเมือง (Toyota Motor Thailand Co., Ltd ,n.d.) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดแนวความคิดในการใช้ประโยชน์
ข้อมูลจากการทำงานร่วมกันกับชุมชนที่ผ่านมา เพื่อไปสู่การพัฒนากิจกรรมและโปรแกรมท่องเที่ยว
เชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานแผนที่สีเขียว เพื่อสร้างความดึงดูดให้กับผู้มาเยือนที่ต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ผ่านการสร้างกระบวนการกลุ่มให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล
เพื่อให้เกิดการจัดการอย่างเป็นระบบ

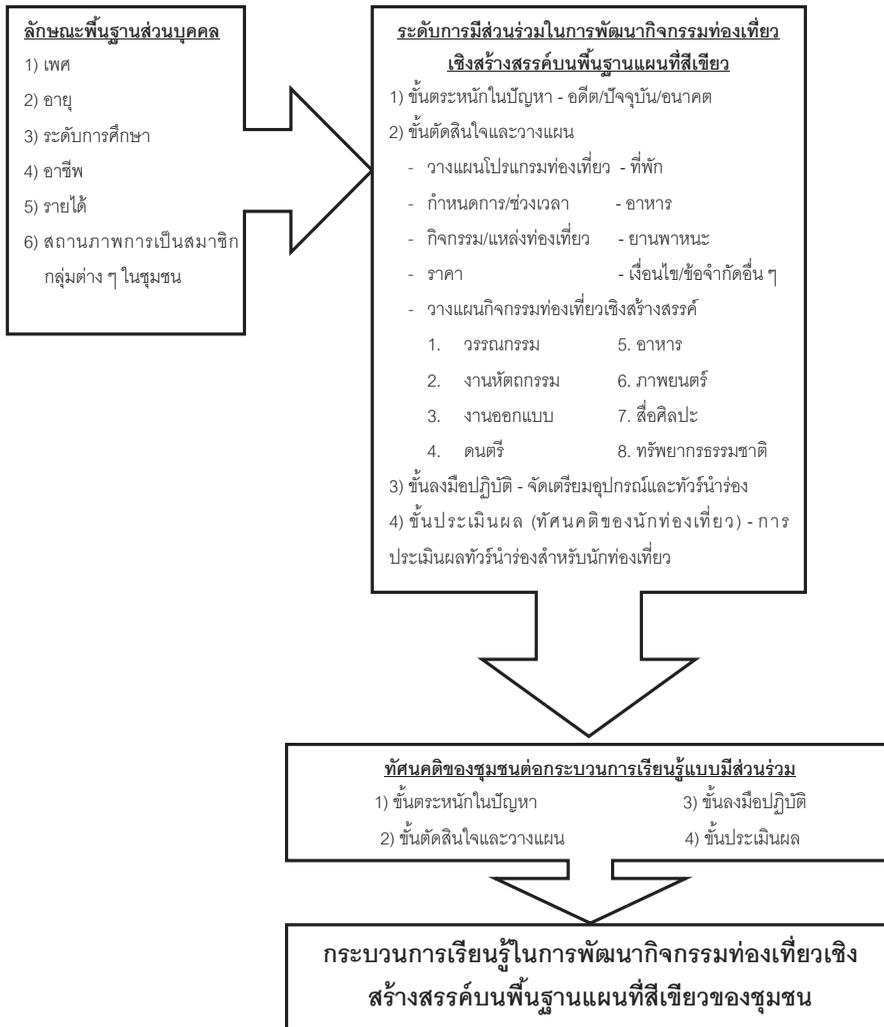

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อใช้พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว
2. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมและทัศนคติของชุมชนในด้านการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว
3. เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และโปรแกรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแผนที่สีเขียวดังกรอบงานวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบงานวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคในการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้ตัวอย่าง 15 ราย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มคณะกรรมการและสมาชิกชมรมท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศบ้านโป่ง จำนวน 10 ราย 2) กลุ่มเยาวชนที่สนใจ จำนวน 5 ราย เครื่องมือที่ใช้ประกอบไปด้วย 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล การประเมินโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ระดับทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้ด้านการจัดทำโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) เพื่อศึกษาปัญหาด้านการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว และการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ทั้งที่มีอยู่แล้วและที่คาดว่าจะพัฒนาในอนาคต 3) การทดสอบทักษะการกำหนดโปรแกรมท่องเที่ยว โดยการทดลองเขียนโปรแกรมก่อนให้ความรู้และหลังให้ความรู้โดยมีคะแนนเต็ม 100 คะแนน 4) การสังเกตพฤติกรรมแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ในด้านการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม เพื่อการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่ และศึกษาปัญหาและความเป็นไปได้ ซึ่งมาจากงานวิจัยเรื่อง แผนที่สีเขียวเพื่อการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่ดำเนินการแล้วเสร็จในปี 2556 มาใช้เพื่อการสังเคราะห์สิ่งที่มีอยู่ และวิเคราะห์ปัญหาในอดีต ในปัจจุบัน และในอนาคต ขั้นตอนที่ 2 สืบหาพื้นที่เพื่อวางแผนการพัฒนา ใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) วิเคราะห์กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานแผนที่สีเขียวจากข้อมูลที่มีอยู่เดิม 2) สืบหากิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและหาแนวทางพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานแผนที่สีเขียวเพิ่มเติม และ 3) วางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแผนที่สีเขียวอย่างเหมาะสม จากนั้นร่วมลงมติเห็นชอบเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการทำงานร่วมกันต่อไป ขั้นตอนที่ 3 การร่วมลงมือปฏิบัติการตามแผนงาน การเตรียมกิจกรรมและชักชวนลำดับการนำเที่ยว โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือและสามัคคีในการทำงานร่วมกัน และฝึกทักษะเยาวชนรุ่นใหม่ รวมถึงการสังเกตทักษะในการทำงานเพื่อนักวิชาการจะสามารถช่วยหนุนเสริมเป็นระยะ ๆ ขั้นตอนที่ 4 การติดตามประเมินผล การจัดกิจกรรมทัวร์นำร่องเพื่อประเมินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เบื้องต้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น กลุ่มเป้าหมายเป็นนักท่องเที่ยวใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เลือกผู้ที่มีความสนใจ/สนใจ ด้านการเดินศึกษาธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีเป้าหมายคือต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนเป็นหลัก จำนวน 6 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้จำแนกประเภทของข้อมูลไว้ 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย ทัศนคติของนักท่องเที่ยว (อาสาสมัคร) ต่อโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน ทัศนคติต่อกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลด้านบริบทชุมชนที่ได้จากเครื่องมือประเภทต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ และจัดเชื่อมโยงตามขั้นตอนและลำดับเวลา วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ทำการตรวจสอบข้อมูล ตามขั้นตอนการปฏิบัติงานในบริบทที่เกี่ยวข้อง

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Description) ประกอบไปด้วย เนื้อหาข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานแผนที่สีเขียวของชุมชน พฤติกรรมที่มีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการจัดทำโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และบทเรียนที่ชุมชนได้รับและเสียงสะท้อนจากชุมชน

ผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อใช้พัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมบนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว แต่เดิมชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว คือ กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมการปั่นจักรยาน ที่พักโฮมสเตย์ การเยี่ยมชมวัดดอยแท่นพระ การเยี่ยมชมสำนักฟาร์มมหาวิทยาลัยแม่โจ้ การทำฝายชะลอน้ำในป่าชุมชน การปลูกป่า การรวบรวมปลา การทำแคมป์ และกิจกรรมขันโตก ซึ่งปัญหาจากการดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group discussion) ได้แก่ ความรู้ด้านการใช้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาทักษะด้านภาษาในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อื่น ๆ (Opasruttanakorn et al., 2006) และต้องการเพิ่มกิจกรรมในเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป โฮมสเตย์ไม่พร้อมรับนักท่องเที่ยวทั้งปี มีคฤหาสน์ที่ท้องถิ่นไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม ป้ายสื่อความหมายที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีสภาพเก่าและดูฝัง ความเข้าใจและการสื่อสารในกลุ่มท่องเที่ยวไม่เป็นระบบ

ดังนั้นชุมชนจึงได้นำเสนอกิจกรรมใหม่ที่ต้องการพัฒนาให้เป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานแผนที่สีเขียวในอนาคต คือ การเยี่ยมชมฐานเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ การประดิษฐ์ดอกไม้ประดิษฐ์ การตัดตุ๊กตา การทำบายศรีสู่ขวัญ การสานตะกร้า การนวดแผนโบราณ การทำนา การตีเม็ดโบราณ และการเพาะเห็ด ซึ่งมีอยู่แล้วในชุมชน ซึ่งจากการสังเคราะห์ทรัพยากรภายในชุมชนทำให้เกิดกระบวนการร่วมกันวางแผนพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานแผนที่สีเขียว จนกระทั่งได้โปรแกรมที่ชุมชนได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นมา แบ่งได้เป็น 2 โปรแกรม คือ โปรแกรม 1 วัน และโปรแกรม 3 วัน 2 คืน

ภายหลังการร่วมกันสังเคราะห์กิจกรรมและวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวเบื้องต้น โดยให้กลุ่มเยาวชนลงพื้นที่สำรวจกิจกรรมที่อยู่ในชุมชน มุ่งหวังให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ระหว่างแกนนำชุมชนและเยาวชน และมอบหมายให้เยาวชนเก็บรวบรวมข้อมูลกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในกระบวนการนี้แกนนำชุมชนได้มีการนำเอาข้อมูลจากเยาวชนมาพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวใหม่จากโปรแกรมเดิมที่ได้วางแผน โดยพิจารณาถึงความเหมาะสม เช่น ช่วงเวลาที่รับนักท่องเที่ยว มีคฤหาสน์ที่ท้องถิ่น อุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายทอดภูมิรู้สู่ผู้สนใจนักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน ทำให้เกิดโปรแกรมหลังพัฒนา 2 โปรแกรม คือ โปรแกรมทัวร์ศึกษารวมชาติและทำฝายชะลอน้ำ และโปรแกรมทัวร์ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนและทำดอกไม้ประดิษฐ์ ซึ่งแกนนำชุมชนได้มีการเตรียมกิจกรรมตามโปรแกรมท่องเที่ยวและซักซ้อมลำดับการนำเที่ยวอย่างละเอียด อีกทั้งมีการแบ่งความรับผิดชอบตามกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น ได้มีการระดมคฤหาสน์ที่ท้องถิ่น วิธีการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ การประสานงาน อุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการดำเนินกิจกรรม ค่าใช้จ่าย เป็นต้น

กิจกรรมทดสอบโปรแกรมซึ่งได้เชิญเจ้าหน้าที่จากสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา จำนวน 2 ท่าน และนักท่องเที่ยวที่สนใจและมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 คน

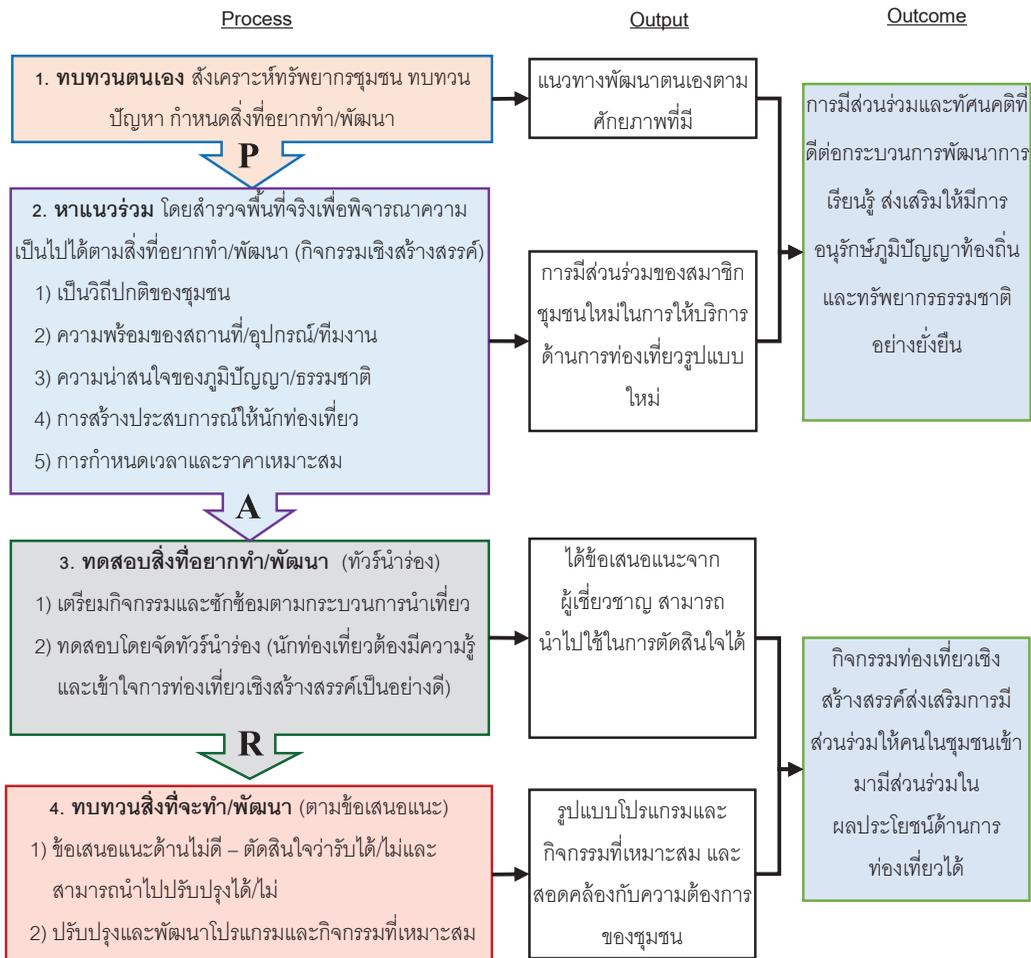

ร่วมเป็นผู้เฝ้าฝันโปรแกรมน แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะกับชุมชน โดยเป้าหมายของการประเมินโปรแกรมในครั้งนี้ คือ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ผลพบว่า ความเหมาะสมของโปรแกรม รูปแบบ ความน่าสนใจของกิจกรรม การถ่ายทอดความรู้ และการให้บริการ อยู่ในระดับ “มาก” และนักท่องเที่ยวได้ข้อเสนอแนะเพื่อให้นำไปพัฒนาโปรแกรม ในประเด็นด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว จุดเยี่ยมชมวัดดอยแต่นพระ จุดเดินชมศึกษา และจุดกิจกรรมดอกไม้ประดิษฐ์

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและทัศนคติของชุมชนในด้านการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ มาก โดยเคยร่วมปรึกษาหารือ/พูดคุยปัญหาด้านโปรแกรมท่องเที่ยวในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.00) เคยเสนอแนวทางแก้ไข/ทางออกสำหรับปัญหาด้านโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชน และเคยร่วมลงมติสนับสนุนการแก้ปัญหาด้านโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.81) และเคยเสนอแนวทางแก้ไข/ทางออกสำหรับปัญหาด้านโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.67) 2) ด้านการมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ ชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากโดยเคยร่วมสำรวจกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อใช้ในการพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเคยเข้าร่วมอบรมความรู้เกี่ยวกับโปรแกรม/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 4.04) และเคยเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านโปรแกรม/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 3.68) 3) ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ชุมชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยเคยร่วมติดตามและควบคุมการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.90) และเคยร่วมสำรวจความเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน เคยร่วมพูดคุยเรื่องผลที่ได้รับทั้งด้านที่ดีและไม่ดีจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนและเคยร่วมพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.77)

ทัศนคติต่อกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ประกอบไปด้วย ความรู้ ประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะการฝึกปฏิบัติ ผลพบว่า 1) ด้านความรู้ ชุมชนมีทัศนคติต่อความรู้ในระดับ ดีมาก โดยมีความเห็นว่าโปรแกรม/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นประโยชน์ในการรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.77) รองลงมาคือ โปรแกรม/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นส่วนหนึ่งในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.63) และโปรแกรม/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะช่วยสร้างให้คนในชุมชนมองเห็นคุณค่าและสร้างความผูกพันภายในชุมชนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.54) 2) ด้านประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีทัศนคติอยู่ในระดับดีมาก โดยมีความเห็นว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 3.72) รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ชุมชนได้มุมมองความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกัน (ค่าเฉลี่ย 3.68) และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในการออกแบบ/วางแผน/ลงมือทำโปรแกรม/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 3.59) 3) ด้านทักษะการฝึกปฏิบัติ มีทัศนคติอยู่ในระดับดีมาก โดยได้พัฒนาทักษะตนเองในการทำโปรแกรม/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 3.59) และชุมชนได้พัฒนาทักษะตนเองในการถ่ายทอดโปรแกรม/กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ค่าเฉลี่ย 3.50)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานข้อมูลแผนที่สีเขียว จากกระบวนการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถอธิบายรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

อภิปรายผล

สามารถสรุปผลลัพธ์ของการศึกษาได้ 3 ด้านหลัก ๆ คือ 1) กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากแผนที่สีเขียว 2) ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมและทัศนคติชุมชน 3) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

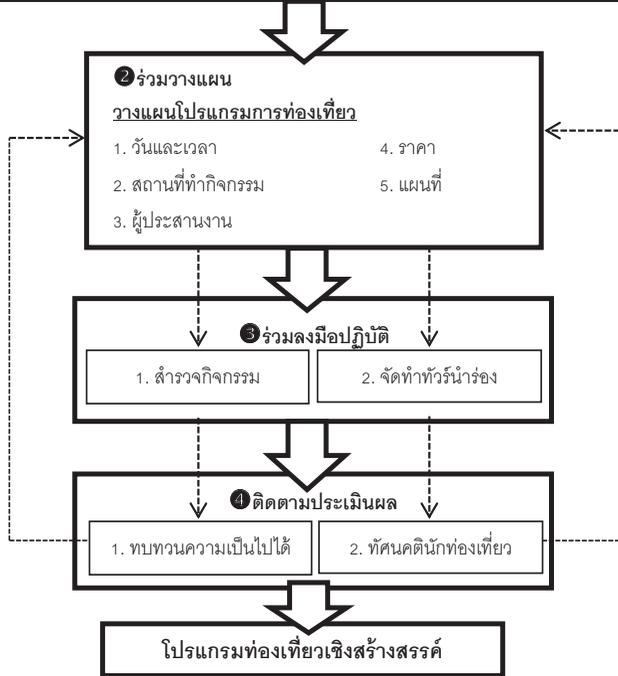
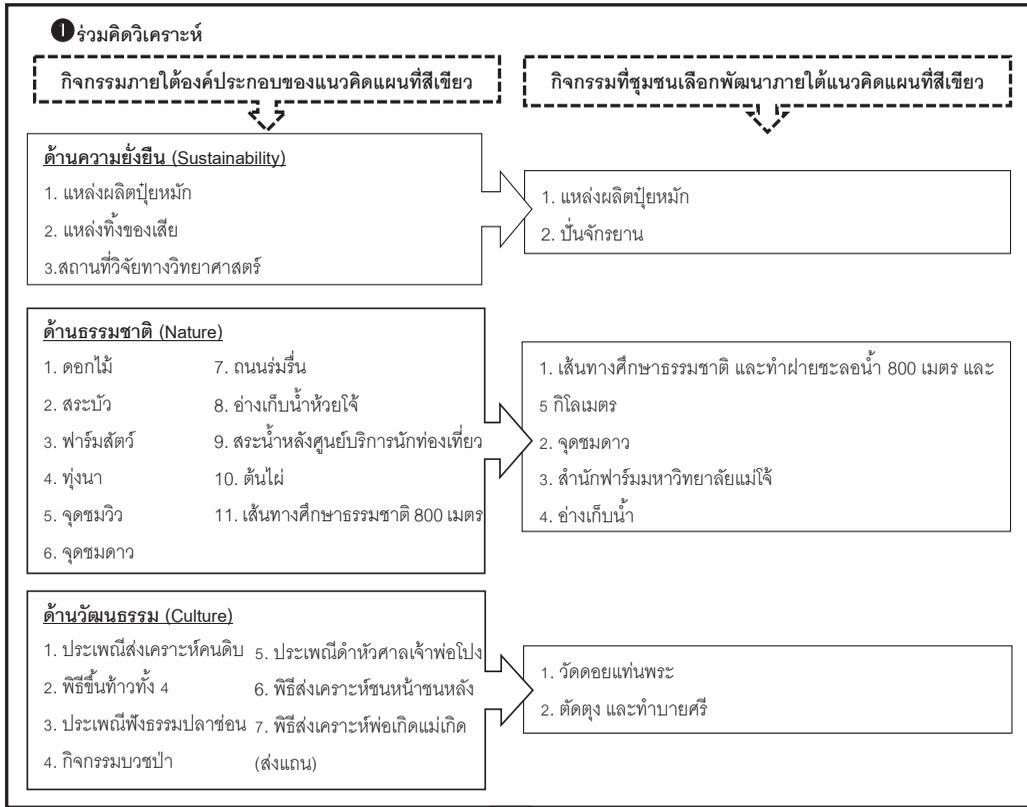
1. กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากแผนที่สีเขียว ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และกลุ่มเยาวชน ตั้งแต่การคิดปัญหา การวางแผนกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดจากแผนที่สีเขียวที่เคยทำในปี พ.ศ. 2556 เพื่อนำมาจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

การร่วมลงมือปฏิบัติและร่วมรับรู้ถึงผลการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ Trirat et al., 2013 ว่า การจัดทำแผนที่สีเขียวนั้นสามารถทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน สร้างโอกาสค้นหาจัดการข้อมูลความรู้และภูมิปัญญาของคนในชุมชนอย่างเป็นระบบ เกิดความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างข้อมูลทางการท่องเที่ยวชุมชน และตระหนักถึงความสำคัญทั้งในทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมและทัศนคติชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมของระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับดีมาก ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ร่วมประเมิณผล ซึ่งสอดคล้องกับระดับค่าเฉลี่ยของทัศนคติชุมชนที่อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งประกอบไปด้วยด้านความรู้ ด้านประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และด้านทักษะการฝึกปฏิบัติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสมาชิกชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวจะมีทัศนคติที่ดีไปด้วย

3. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จากกระบวนการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงการเป็นเจ้าของทรัพยากร ดังแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

1) ร่วมคิดวิเคราะห์ กระบวนการสังเคราะห์ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่และศึกษาปัญหาและความเป็นไปได้ ซึ่งในกระบวนการนี้จะทำให้ชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวชุมชน ในกระบวนการนี้ชุมชนได้สะท้อนถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชนที่เข้าร่วมด้วย

2) ร่วมวางแผนหาแนวร่วม กระบวนการสำรวจพื้นที่เพื่อวางแผนการพัฒนา ซึ่งประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือ 1) ร่วมกันสังเคราะห์กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีอยู่เดิม โดยการนำเอากิจกรรมนั้น ๆ มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวิเคราะห์ถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวใดที่ยังสามารถให้บริการได้ และกิจกรรมใดที่ไม่สามารถให้บริการได้ พร้อมถกถึงปัญหาในการให้บริการแต่ละครั้ง ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และหาแนวทางพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพิ่มเติม 2) สำรวจกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและหาแนวทางพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพิ่มเติม ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ส่งผลถึงการหาแนวทางในการพัฒนากิจกรรมเดิมที่มีอยู่แล้วและหากิจกรรมใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับทรัพยากรในชุมชน โดยการออกสำรวจได้ถูกออกแบบตามกิจกรรมที่ชุมชนได้วางแผนไว้โดยมีแกนนำทางการท่องเที่ยวที่มีความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้นำและมีเยาวชนในการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ พร้อมเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ระหว่างแกนนำและเยาวชน และพิจารณาองค์ประกอบตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นวิถีปกติของชุมชนที่อาจพัฒนาต่อยอดและช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มได้ในอนาคต 3) ปรับปรุงแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม จะแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ การให้เขียนโปรแกรมการท่องเที่ยวก่อนและหลังการให้ความรู้และวิธีการเขียนโปรแกรมการท่องเที่ยว ในประเด็นองค์ประกอบการเขียนโปรแกรมการท่องเที่ยว เช่น ช่วงเวลาของการท่องเที่ยวที่เหมาะสม จำนวนวันในการจัดนำเที่ยว วัน เวลา กิจกรรม วิธีการเดินทางเข้าสู่ชุมชน การกำหนดราคา และต้นทุนที่เกิดขึ้น เป็นต้น โดยมีการให้คำแนะนำตามหัวข้อที่กำหนดตามองค์ประกอบ เพื่อจะทำให้เห็นถึงการพัฒนาในการเขียนโปรแกรมการท่องเที่ยว

3) ร่วมทดสอบ กระบวนการร่วมลงมือปฏิบัติการตามแผนงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน และฝึกทักษะเยาวชนด้านการให้บริการด้านการท่องเที่ยวตามความสนใจ ในกระบวนการนี้ได้มีการนำเอาโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ได้วางแผนมาลงรายละเอียดถึงอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการที่จำเป็นในการให้บริการในการท่องเที่ยวตามโปรแกรมที่ได้จัดวางไว้ รวมถึงซักซ้อมลำดับการนำเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการนี้ส่งผลถึงทักษะในการนำเที่ยวและความมั่นใจของผู้นำเที่ยวในชุมชน อีกทั้งยังทำให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องเพิ่มเติม ปรับปรุงและพัฒนาในกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งในขั้นนี้จะมีการเตรียมกิจกรรมและซักซ้อมตามกระบวนการนำเที่ยว รวมถึงทดสอบโดยจัดทัวร์นำร่อง (นักท่องเที่ยวต้องมีความรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นอย่างดี) โดยมีเป้าหมายให้นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะโดยตรงกับชุมชน เพื่อใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

4) ร่วมติดตามประเมินผล โดยทบทวนสิ่งที่จะทำ/พัฒนา (ตามข้อเสนอแนะ) และพิจารณาข้อเสนอแนะด้านไม่ดี เพื่อนำไปประมวลและตัดสินใจว่ารับได้/ไม่ หากรับได้สามารถนำไปปรับปรุงได้/ไม่ หากได้จึงร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมที่เหมาะสมตามข้อเสนอแนะ และจะต้องไม่ขัดกับความต้องการของชุมชน

ผลผลิต (Output) เป็นกระบวนการที่เกิดจากการร่วมเรียนรู้จากคนภายในชุมชน ตั้งแต่ร่วมกันตระหนักถึงความต้องการของชุมชนและปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ทำให้เกิดการสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ส่งผลให้

เกิดการวางแผนสู่การปฏิบัติจริง พร้อมทั้งการประเมินผลที่ทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนใหม่ในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ สามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจ จนกระทั่งได้รูปแบบโปรแกรมและกิจกรรมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ผลลัพธ์ (Outcome) ไม่เพียงแต่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวได้แล้ว การมีส่วนร่วมและทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ ยังส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ชุมชนได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งตระหนักถึงบทบาทในการเป็นเจ้าของในการดูแล จัดสรรและอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนด้วยความรู้และความเข้าใจ

สรุป

จากการที่ชุมชนร่วมกันออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวภายใต้เงื่อนไข การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่จะต้องเน้นการสร้างความรู้และประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล จึงก่อให้เกิดโปรแกรมท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่ต่างจากอดีต คือ โปรแกรมศึกษารวมชาติ และโปรแกรมศึกษาวิถีชุมชน การสะท้อนความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวทดลอง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและเชี่ยวชาญในลักษณะของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ ทำให้เห็นว่า โปรแกรมและกิจกรรมของชุมชนเป็นกิจกรรมที่มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ และได้รับประสบการณ์จริง

ระดับการมีส่วนร่วมและทัศนคติของชุมชนในการพัฒนาโปรแกรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

จากกระบวนการศึกษารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้มีการนำเอากระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงการเป็นเจ้าของทรัพยากรตั้งแต่การร่วมคิดวิเคราะห์ ร่วมวางแผนหาแนวร่วม ร่วมทดสอบ และร่วมติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมและทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ ยังส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่า ชุมชนได้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งตระหนักถึงบทบาทในการเป็นเจ้าของในการดูแล จัดสรรและอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนด้วยความรู้และความเข้าใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

1.1 ชุมชนควรสนับสนุนการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.2 ชุมชนควรมีการนำเอาข้อมูลการท่องเที่ยวที่ทันสมัย และโปรแกรมท่องเที่ยวของชุมชนรอบข้างมาเปรียบเทียบ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งส่งผลให้เกิดข้อได้เปรียบทางการแข่งขัน และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

1.3 เนื่องด้วยชุมชนบ้านโป่งมีลักษณะเป็นสังคมเมือง ควรนำเอาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมไปยังเยาวชนรุ่นใหม่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับองค์ภาครัฐ

2.1 ควรให้การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ ทักษะและโอกาสในการทำตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะทางสื่อออนไลน์ เนื่องจากเป็นวิธีทำการตลาดที่ได้ผลมากสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2.2 ควรให้การสนับสนุนในเรื่องของการพัฒนาภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิชาการ

3.1 เนื่องจากชุมชนบ้านโป่งมีชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มแข็งอยู่แล้ว การศึกษาและวิจัยในครั้งต่อไปควรเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับการนำเอาเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่

3.2 ควรมีส่วนช่วยในการพัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านการท่องเที่ยว การให้บริการ การตลาด และภาษาต่างประเทศ หากมีความรู้และทักษะที่เพียงพอก็จะทำให้ชุมชนมีความสามารถในการให้บริการ และรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่าเดิม ซึ่งจะส่งผลดีกับชุมชนด้านเศรษฐกิจ ด้านลดจำนวนการไหลของแรงงานออกนอกพื้นที่ได้ และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2013). *Creative Tourism Concept* [Online]. Retrieved 12 November 2013 from: http://www.dasta.or.th/th/sustainable_creative-tourism.html. (in Thai)
- Emphandhu, D. (2007). *Community Based Tourism Development and Homestay Activities*. Bangkok: Kasetsart University. (in Thai)
- Opasruttanakorn, O., Buddharat, C. & Tongkhundum, T. (2006). Needs of Kiriwong People to Study English for Tourism Business. *Journal of Yala Rajabhat University*, 1(2), 112 -119. (in Thai)
- Thongma, W. (2010). *Community Based Tourism for improving the quality of life in the forest area* [Online]. Retrieved September 12, 2013, from: <http://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc>. (in Thai)
- Toyota Motor Thailand Co., Ltd. (n.d.). *Green Tools* [Online]. Retrieved September 12, 2013, from: http://www.toyota-sgw.net/library_greentools.php.

- Trirat, S., Ponghan, S., Dangsuwan, M. & Ponghan, K. (2013). *Green Map for Sustainable Management of Community Tourism Resources*. Research report. Maejo University.
- Wurzburger, R., Ageson, T., Pattakos, A. & Pratt, S. (2009). *Creative Tourism, A Global Conversation*. New Mexico, USA.: Sunstone press.